

**BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN MARUZ KALDIĞI UYGULAMALARLA
İLGİLİ OLARAK RUMELİ İSLAM MUHACİRLERİ CEMİYETİ'NİN BİR
TALEBİ**

Dr. Mehmet OKUR*

ÖZET

Çeşitli dinlerin ve dillerin hüküm sürdüğü Balkanlar, dünya ölçeğindeki savaşların ilk kıvılcımının çıktığı bir bölge olagelmıştır. Avrupalı devletler özellikle Avusturya – Macaristan ve Rusya rekabet ve nüfuz alanı mücadelesini Balkanlardaki toplumlar üzerinden sürdürmüşler ve bölge halkını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır. Büyük devletlerin bu politikaları sonucunda Balkanlarda etnik ve dini yönden sınırları birbirine girmiş devletler ortaya çıkmıştır. Bu devletler, kendi uluslarını yaratma çabası içersine girdiklerinden sınırları içersindeki azınlıkları bir şekilde asimile etmeye veya ülke dışına çıkarmaya çalışmışlardır.

Balkan devletlerinin bu politikalarına maruz kalan toplulukların başında Türkler gelmektedir. Türkler bölgenin asli unsurlarından biri olmasına, özellikle de Bulgaristan'da belli bir dönem çoğunlukta olmasına rağmen Avrupalı devletlerin özellikle de Rusya'nın yönlendirmeleri ile zamanın Bulgar yönetimleri tarafından çeşitli baskılara ve katliamlara uğratılmışlardır.

İşte bu baskı ve mezalimlerden kurtulmak için Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Türkler, çeşitli cemiyetler kurmuşlardır. Bunlardan birisi de "Rumeli İslam Muhacirleri Cemiyeti" idi. Bu cemiyet kendi haklarını aramaktan başka Bulgaristan'da bıraktıkları soydaşlarının maruz kaldığı uygulamalar hakkında gerek Türk kamuoyunu gerekse dünya kamuoyunu bilgilendirmeye çalışmışlardır.

* Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğrt. Üyesi.

ABSTRACT

Balkans in which different religions and languages survive is an area where worldwide wars broke out. European states especially Austrian – Hungary and Russia went on competition and influence struggle by way of the nations in Balkans and devoured these nation for their country benefits.

In consequence a lot of states arose in Balkans. This states wasn't pure from ethnical and religions point of view. Therefore a lot of minorities in these states were subjected to assimilation. Turks was one of these minorities which were exposed to assimilation and pressure.

Turks who immigrated to Turkey from Balkans especially Bulgaria in order to escape this pressure and assimilation policy found a lot of societies. One of these societies was “Rumeli Islams Immigrant society”. This society tried to notify Turkish and international public opinion about the unjust application to Turks in Bulgaria as well as insist on their due.

Osmanlı Devleti'nin parçalanmasında önemli rol oynamasından başka dünya ölçeğindeki savaşların ve karışıklıkların çıktığı bir bölge özelliğini de taşıyan Balkanlar garip bir milletler ve cemaatler mozayikini andırmaktadır. Burada; Türkler, Arnavutlar, Sırp, Bulgarlar, Rumlar, Ulahlar ve Yahudiler hem yan yana yaşamış hem de birbirleriyle kıyasıya mücadele etmişlerdir. Müslüman, Hristiyan, Ortodoks, Katolik her mezhep, din, dil ve ırktan insanlar bu bölgede yaşıyorlardı. Her cemaat ayrı bir milletin parçası, her bölge ayrı bir Avrupalı devletin nüfuz alanı idi.¹ Bu devletler rekabet ve nüfuz alanı mücadelesini Balkanlardaki bu toplumlar üzerinden sürdürmüşler ve bölge halkını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmişlerdir. İngiltere'nin Balkan politikası, bölge unsurlarını Rusya'ya karşı destekleyerek onun Akdeniz'e inmesini önlemek istikametinde şekillenirken², Rusya ve Avusturya - Macaristan, aynı unsurları hem Osmanlı Devleti'ne, hem birbirlerine ve hem de İngiltere'ye karşı kullanmışlardır.

¹ Süleyman Kâni İrtem, **Osmanlı Devleti'nin Makedonya Meselesi, Balkanların Kördüğümü** (Haz: Osman Selim Kocahanoğlu), İstanbul, 1999, s. 12.

² Osmanlı Erkan-ı Harb kaymakamlarından İbrahim Hamdi Bey tarafından kaleme alınan “İngiltere Hükümeti'nin Devlet-i Aliye-i Osmaniye'nin Başlıca Düşmanı Olduğu ve Makedonya Mes'ele-i Mühimme-i Siyasesinin Sebeb-i Zuhuru” adlı layihada, İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne karşı takip ettiği siyaset ve bilhassa Makedonya meselesinin zuhurunda oynadığı rol hakkında özetle şöyle denilmektedir: “İngiltere'nin – bilhassa XIX. asrın son çeyreğinden itibaren – Osmanlı Devleti'ne karşı takip ettiği siyaset ve bu siyaset yüzünden devlet büyük zararlara uğramıştır. Osmanlı Devleti, Ruslarla yaptığı harplerde dahi bu kadar zarara uğramamıştır. Özellikle

Büyük devletlerin bu politikaları sonucunda Balkanlarda etnik ve dini yönden sınırları birbirine girmiş devletler ortaya çıkmıştır. Bu devletler, kendi uluslarını yaratma çabası içersine girdiklerinden bir yandan eski çağlardan beri var olduklarını ancak kendi meşru haklarını daha yeni elde edebildiklerini propaganda ederken, diğer yandan da sınırları içersindeki azınlıkları bir şekilde asimile etmeye veya ülke dışına çıkarmaya çalışmışlardır.

Balkan devletlerinin bu politikalarına maruz kalan toplulukların başında Türkler gelmektedir. Türkler bölgenin asli unsurlarından biri olmasına³ ve XX. Yüzyılın başlarına kadar bu özelliğini korumasına rağmen⁴ Avrupalı devletlerin

Makedonya Meselesinde İngiltere'nin parmağı olduğu anlaşılmaktadır. Makedonya bölgesinde gizli den gizliye isyanları körükleyen, ihtilal tohumlarını Bulgar halkının zihnine nakşeden ve onlara Girit'i misal göstererek isyana teşvik eden İngilizlerdir." (Zekeriya Türkmen, "Makedonya Meselesi, Makedonya Meselesi'nin Ortaya Çıkmasında İngiltere'nin Rolüne Dair Bir vesika", Türk Dünyası Araştırmaları, 1989-11, s. 86-88).

³ IV. Yüzyıldan itibaren Balkanlarda Türk unsuruna rastlanılmaktadır. Bu yüzyılın sonlarına doğru Balkanlara gelen Hunların, özellikle Macaristan ve Kuzey Balkanlarda yerleştikleri bilinmektedir. Balkanların diğer bir önemli unsuru olan Slavlar ise V. ve VI. Yüzyıllarda kuzeyden inmişler ve yavaş yavaş bugünkü Yunanistan'ın kuzey kısımları dahil Balkanların büyük bir kısmına hakim olmuşlardır. VII. Yüzyılda ise Türk asıllı Bulgar kabileleri hükümdarları Asparuh'un kumandasında Tuna'yı geçerek, Karadeniz ve Tuna Nehri arasındaki bölgeye yerleştiler. Buradaki Slavları hakimiyetleri altına alan Bulgarlar, tarihte çok ender görülen biçimde hakimiyetin verdiği maddi menfaatleri koruyabilmek için benlik ve kimliklerini feda ederek slavlaştılar. Daha sonra XI. ve XII. Yüzyıllarda bölgeye Peçenek, Kuman (Kıpçak) ve Uz Türkleri göç etmişlerdir. Osmanlı'nın Balkanlara geçişi ise 1354 yılında gerçekleşmiştir. Gelibolu üzerinden Balkan Yarımadası'na geçen Osmanlı kuvvetleri 1361 senesinde Edirne'yi fethettikten sonra, daha önce Haçlı seferleri sürecinde kurulan feodal devletleri ve Bulgar krallıklarını yıkıp bölgeyi önemli ölçüde kontrol altına aldı. 1389 Kosova Meydan Muharebesi ve 1396 Niğbolu Savaşı Osmanlı Türklerinin Balkan hakimiyetini perçinleştirdi. Osmanlı idaresinin Balkanlara yerleşmesi gerçek bir sosyal inkılap meydana getirmiş ve Ortodoks Hristiyanlar, Katoliklik ile eşit gördükleri feodalizmden Osmanlı idaresi sayesinde kurtulabilmişlerdir. Osmanlı idaresi tüm Balkan Yarımadası'na siyasi ve ticari bütünlük kazandırmış ve ayrıca bölgeye "Pax Ottomanica" yani Osmanlı barışı olarak bilinen bir barış getirmiştir. (Kemal H. Karpat, **İslam Ansiklopedisi, Balkanlar Maddesi**, Cilt V, s. 28-29).

⁴ Balkan Savaşları öncesinde Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarında 5.930.000 nüfus mevcut olup, bu nüfusun 3.200.000'i Müslüman Türk, 2.730.000'i ise diğer unsurlardan meydana gelmekteydi. (**Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Balkan Harbi (1912-1913)**, Ankara, 1970, s. 74); Balkanlar hakkında hâtrâtını yazmış olan yabancı yazarlardan William M. Sloane'ye göre ise bu dönemde Balkanlarda 6 milyon Türk, 4 milyon Bulgar, 7 milyon Romen, 3 milyon Sırp, 2,5 milyon Yunan, 500 bin de Karadağlı yaşamaktaydı (Ahmet Halaçoğlu, "**Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)**", Ankara, 1995, s. 9); Georges Castellan ise '**Balkanların Tarihi**' adlı eserinde, 1900'lerin başında Balkanlardaki Müslüman Türk nüfusunu 1.145.000 olarak göstermektedir. (Georges Castellan, **Balkanların Tarihi, 14.-20. Yüzyıl**, Çev: Ayşegül Yaraman-Başbuğu, İstanbul, 1995, s. 365); 1910 yılındaki Bulgar resmi kayıtlarında ise yalnızca Bulgaristan'da 504.000 Türk ve 603.084 Müslüman nüfusun

yönlendirmeleri ile zamanın Bulgar yönetimleri tarafından çeşitli baskılara ve katliamlara uğratılmışlardır.

1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı esnasında ve savaş sonrasında binlerce Türk, Rusların ve onların himayesindeki Bulgarların mezalimine uğradı. Öyle ki, savaş öncesi Tuna ve Edirne vilayetlerinde yaşayan 1.5 milyon Türk ve Müslüman nüfusun yaklaşık 1.250.000'i muhacir durumuna düşmüştü. Bu savaş sırasında ve takip eden yıllarda gerçekleşen katliam ve baskılar sonucunda 300.000'e yakın Türk katledilmiş, 500.000 civarında Türk ise Osmanlı topraklarına göç etmek zorunda kalmıştır.⁵

Bu savaşta Bulgarlar, Rusların doğal bağlaşıkları konumunda idiler ve Osmanlı cephesinin gerisinde 5. kol oluşturmuşlardı. Aslında, Türklere yönelik Bulgar mezaliminde Rusların Bulgarlara özel bir emir vermesine hiç gerek duyulmamıştır. Rusların yapması gereken, sadece Bulgarlara silah dağıtıp ortadan kaybolmaktı. Olayların çoğunda Türklere zulmeden Bulgarlar sıradan köylülerdi. Hatta bazen halkı karma olan köylerde yüzyıllardan beri babaları dedeleri Türklere yan yana yaşamış olan köylülerdi. Bunun söylenmesi bütün Bulgarların Türklere kötü muamele ettiğini öne sürmek anlamına gelmez. Bulgarların çoğunluğu Rus işgalinin yanı sıra görülen kıyımdan geçirmelere ve diğer vahşet olaylarına katılmış olamazlardı. Ne var ki bu gibi Bulgarların kenarda durması Türklere yarar sağlamadı. Üstelik eğer bütün Türkler köylerini bırakıp giderlerse bunlardan en çok yarar sağlayacak olanlar Ruslar değil Bulgarlardı. Zira Türklerin malları hiçbir ücret ödemediye ellerine geçecekti.⁶

Rus – Bulgar zulümleri sonucunda yukarıda bahsedildiği üzere binlerce Müslüman göç etmek zorunda kaldı. Ancak geride kalanlar için bir düzelme olmadı. 13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşmasıyla özerk Bulgar Prenslığı kurulmasına rağmen, Türklere yönelik baskılar devam etti.

Okullarda öğretmenler, kiliselerde papazlar, taşralarda silahlı çeteler gizliden gizliye faaliyetlerini artırdılar. Bilhassa öğretmen ve papazlar köy köy dolaşıp Bulgarların milli duygularını tahrik ettiler. Büyük Bulgaristan hayalini gerçekleştirmek amacıyla teşkil edilen 'Bulgar Komiteleri' XIX. Yüzyılın son

yaşadığı belirtilmektedir. (Bilal N. Şimşir, "**Bulgaristan Türkleri**", Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, 1976, s. 1071).

⁵ Nedim İpek, **Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri**, Ankara, 1994, s. 174; Halaçoğlu, **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri**, s. 5; H. Yıldırım Ağanoğlu, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihî Göç**, İstanbul, 2001, s. 35.

⁶ Justin McCarthy, **Ölüm ve Sürgün "Death and Exile"** (Çev: Bilge Umar), İstanbul, 1998, s. 77-79; Tevfik Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Milli Mücadele I**, Ankara, 1992, s. 44.

senelerinden itibaren Türklere yönelik eylemlerini artırdılar ve binlerce Türkü katlettiler ya da yurtlarından göç ettirdiler.⁷

Türklere ve diğer unsurlara yapılan bu tür uygulamalar Bulgar aydınları ve komiteleri tarafından Büyük devletlerin konsoloslarına, Bulgarlara Türkler tarafından zulmediliyor! şeklinde takdim edilmiştir.⁸ Sofya’da yayın yapan Bulgar gazeteleri de Türklerin feryatlarını görmezlikten gelmekte, yapılan çeşitli baskıların abartılı olduğunu iddia etmekteydiler. Türkiye’de yayınlanan Balkan Gazetesi, Bulgar gazetelerinin bu yanlı ve baskıları görmezden gelen tutumunu sert bir şekilde eleştirmekte ve şöyle demektedir: “Esasen Bulgar meslektaşlarımıza hakkıyla delail ibrazına kalkacak olursak değil Balkan Gazetesi’nin sütunları, ciltlerce yazı yazsak bile yine kifayet etmez. Zira şu son beş on sene zarfında bütün Bulgaristan ahali-i İslamiyesinin kasaba kasaba, karye karye memalik-i Osmaniye’ye hicret ve firara mecburiyetleri esbabını tefhim için Bulgaristan tarihine münderic Galadesto’nun sözünü hatırlatırız. Galadesto; ‘Türklerin altı asırda yapamadığı zulmü siz altı ayda rahmetle andırdınız’ dediğini piş-i temile almak kifayet eder.”⁹

Berlin Antlaşması’na göre kurulan Özerk Bulgaristan; kültürel, etnik ve siyasal anlamlardan hiçbirisi açısından bir ulus değildi. Henüz gelişmekte olan devlet, hemen ulusal ve tarihsel bir varlık nedeni geliştirmeye ihtiyaç duyuyordu ve bunun için bir örneklik düşüncesini ulus oluşturma sürecinin temel ilkesi olarak benimsedi. Bundan sonrada ülkenin ulusal azınlıklarını ya yok etmeye ya da onları özümsemeye çalıştı. Bulgar Hükümeti’nin faaliyetlerine meşruiyet kazandırmakta kullandığı aygıt, iddialarını destekleyen kanıtlar ne kadar düzmece olursa olsun belirli bir bölgenin ve bu bölgede yaşayanların tarihte belli bir zamanda Bulgar olduklarını açıklamaktı.¹⁰ Hükümetin bu uygulamasına direnen ulusal azınlıklar, özellikle de Türkler mezalime uğruyorlardı.

İşte bu baskı ve mezalimlerden kurtulmak için Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç eden Türkler, çeşitli cemiyetler kurmuşlar ve kendi haklarını aramaktan başka Bulgaristan’da bıraktıkları soydaşlarının maruz kaldığı uygulamalar hakkında gerek Türk kamuoyunu gerekse dünya kamuoyunu bilgilendirmeye çalışmışlardır. Bu cemiyetlerden biri de “Rumeli İslam Muhacirleri Cemiyeti” idi. Bu Cemiyet Şubat 1324 (1908) de, 1878 Berlin Antlaşması hükümlerine ve daha sonra Bulgaristan ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan başka antlaşmalara rağmen,

⁷ Türkmen, **Makedonya Meselesi**, s. 86, 88.

⁸ Türkmen, **Makedonya Meselesi**, s. 88.

⁹ **Balkan Gazetesi**, 19 Teşrin-i Sani 1324, No: 606.

¹⁰ Kemal H. Karpat, **Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk** (Çev: Recep Boztemur), İstanbul, 2004, s. 318.

ülkenin özerkliğini elde ettiği 1878 yılından bu yana Bulgaristan Türklerinin maruz kaldığı uygulamaları, Bulgaristan Türkleri adına Bab-ı Aliye, Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na, Meclis-i Ayan'a ve Berlin Antlaşması'nı muhafaza ile mükellef devletlere bildiren birer dilekçe gönderdi.

Cemiyetin bu dilekçesinde özellikle bölgenin Türk özelliği üzerinde durulmakta, bu konuda çeşitli örnekler verilmekte, Osmanlı idaresinin Balkanlarda uyguladığı adil yönetim sistemine vurgu yapılmakta ve buna karşılık Bulgarların Türklere akla hayale gelmeyecek zulümler uyguladığı belirtilmektedir.

Rumeli İslam Muhacirleri Cemiyeti'nin 17 Şubat 1324 (3 Mart 1909) tarihli bu dilekçesini aynen takdim ediyoruz:

“Bulgaristan Müslümanları namına Bab-ı aliye, Osmanlı Millet Meclisi'ne, Meclis-i Ayan'a ve Berlin Muahedesini muhafaza ile mükellef Düvel-i Muazzamaya takdim edilen istid'anamedir.

Bundan otuz iki sene evvel Avrupa-yı Osmaninin en mamur ve mes'ud kıt'asını teşkil eden Tuna Vilayeti ve havalisi Müslüman ahali ile dolu idi. Daima Avrupa ile temas etmekte, hususıyla asırlarca Rusya ve Avusturya'ya karşı serhat muhafızlığı ile maruf bulunan Rumeli halkı, memalik-i Osmaniye'nin başka köşelerdeki sekenasından fikren, ilmen oldukça farklı, yani nispeten gözü daha açık bulunarak otuz iki sene evvel Kanun-i Esasi'nin ilanı avazalarını kendi ağuşlarında payitahta isal etmiş idiler. Vaktiyle dahilden harice atılan hücumata Tuna halkı pişdar olur, iki asırdır Rusya ve Nemçe devletleri tarafından arzumuza bilafasıla akın akın gelen sadmete en evvel yine bu serhad ahalisinin göğüsleri mukavemet ederdi.

Tarih-i Osmaninin hiçbir sahifesi yoktur ki Tuna halkını hatırlatmasın. Şehzade Süleyman Paşa ile Gelibolu'dan Rumeli'ye geçen ilk kabile ile başlayan Rumeli Fütuhâtı en evvel Edirne üzerinden Tuna yaylasına tevcih edilmiştir. İstanbul fethedilmeden Tuna alındı. Eski Osmanlılar içerilerinde fetihsiz zabıtsız kalan ve fakat idare-i müşevveşlerinden naşi ne zaman olursa olsun pek kolaylıkla def edilecek olan ğavail bıraktılar. Tevsi' tarihiyle teşkil eden Osmanlı padişahlığının serhat tabiiyesini aradılar. Tuna ve Sava'yi buldular. Payitahtımız Edirne'de iken Sırların Kosova Marekesi bütün Avrupalıların Niğbolu ve Varna'daki mülhime-i kübraları Macarlı Hunyad'ın Fatih Sultan Mehmed ile nihaysiz mücadelatı kamilen Tuna'nın istirdadına mebni idi. Tuna Yaylası vukuat-ı mühimmesi Devleti Osmaniye ile hemen bir yaşındadır. İlk satvetli zamanımız Tuna'nın iki sahilindeki şevketli hakim günlerimizdir. En maruf kal'alarımız hep Tuna üzerinde idi. Eskiden Tuna sözü kalplerde vatan sözü kadar heyecan getirirdi.

Tuna Yaylası öteden beri askerlikle yaşamış Devlet-i Aliye-i Osmaniye için en büyük bir mekteb-i irfan bir mecra-i hayat idi. Şöhretimize şan-ı kadimimize

Tuna kadar şer yenilik iddia edecek hiçbir şey tasvir edilemez. Aşağıya Tuna ile beraber yürüyen herhangi bir seyyah Tarih-i Osmaniye karıştırıyormuş gibi ağlar. Budapeşte'yi bırakırken Temaşvar, Sektüvar, Yanıkkale, Semlin (Semalin), Kemalî Kanîjesi hatırlardan hazin hazin geçer. Bosna-Hersek hatıratül elimesini sürükleyerek gelen Savayı alarak cereyanda devam ederken Ada Kal'asını buralardaki mevcudiyeti tarihiyemizin sanki bir mezar-ı meyusu olarak unutulup kalmış. Bu adacığı selamlar iken Demirkapı Geçidi'ni bulursunuz. Vidin, Niğbolu, Zıştovi de muharebe-i zaile heykellerini uzaktan Osman Paşa'nın Palunasını, Alemdar'ın Rusçuğunu Mithat Paşa'nın Tutrakanını, Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın Olteniçesi'yle, Şeminini yine Kemal'in (Namık Kemal olmalı) Vatan Yahut Silistresi'ni gözyaşları içerisinde terk ederken Kalas ve İsmail'de Muharebat-ı Kadime'nin kanlı mezalimini unutmak isteyerek Karadeniz'e çıkarsınız. Sonra bu derin acı hatırat içerisinde bütün maziye karıştırırsınız da Tuna'dan bize ne kaldı diye düşünürsünüz. Bize kalan şimdi Rumeli Ahali-i İslamiyesi'ni akıttığı himayesizlik, kimsesizlik gözyaşlarını toplayarak pür galeyan, hadid fakat sakın bir cereyan ile Karadeniz'e karışarak İstanbul Boğazı'ndan akıp giden Tuna'nın Hakimiyet-i Osmaniye'ye fırlattığı aşına nazarlarıdır. İşte bize Tuna'dan bundan başka hatıra kalmamıştır.

Devr-i azimetimizde Devlet-i Osmaniye muntazam ve adil idi. Osmanlı kılıcı memleketler fethederken adalet ve insafla kalpler teshir idi. Avrupa'nın o zamanlar düşmüş bulunduğu taassub saikasıyla İslamiyet aleyhine sevkettiği ahali-i salib muharebatına rağmen Osmanlılar Müslüman ve Hıristiyan'dan mürekkep muntazam Yeniçeri Orduları sayesinde Anasır-ı Muhtelif'e'yi muhafaza eyler idi. Macarlar İdare-i Osmaniye'de iken adilden başka bir şey görmediler. Avusturya himayesine geçerek mağlup olduktan sonra eski Macar mücahidini kâmilen Osmanlı ağuşuna attılar. Macar istiklali tarihçede sabittir. Yalnız Osmanlılara medyundur. Hele Lehistan hatıratı araştırılsın. Bu fedakar kalplerde Osmanlı isminden daha mukaddes bir şey bulunabilir mi? Romanyalılar, Sırlar ancak Osmanlı adaleti sayesinde son asra kadar Muhafaza-i Mevcudiyet edebildiler.

Daha bir asır olmadı Bulgarlar cihanca unutulmuştu. Moltke'nin hatıratıyla mazbuttur, Rusya'nın Balkanlara doğru ittiği ilk bir seferde bu havalide Slav ırkına mensubiyet iddiasında bulunan bir halkın mevcudiyeti hayretle anlaşılmıştı. Şimdiki Bulgaristan'ı teşkil eden bu ırk, adalet-i Osmaniye olmasa idi, altı asır yaşayabilecek miydi? Kılıcın, kuvvetin hakim olduğu ve hiç kimsenin müdahale edemeyeceği bir zamanda mutaassıp denilen, vahşi adile aleyhine Ahali-i Salib'le teşkil edilen Rumeli Ahali-i İslamiyesi bunları büsbütün mahvedemez miydi? Nitekim Avusturya-Macaristan'da eski Osmanlılardan kimse bırakılmadı. Yunan, Romanya, Sırp bu dersi iyice takip ettiler. Bugün ise Bulgaristan 20. asır için bir Endülüs tarihi yazmak istiyor. Yüz sene evveline değin Bulgarlar Rumeli Ahali-i İslamiyesi'nin cenah-ı uhuvvetle müveddetlerinde her türlü taarruzdan masun

olarak yaşıyorlardı. Vaktaki Yeniçerilerin nizam ve itaat-ı askeriyelerine halel tari oldu. İki asırdır hezimetten hezimete düştük. Bu aralık harici entrikaların, mahkum geçinen Bulgarları uyandırmak için olan tahrikat ve teşvikatı başladı. Komiteler teşkil edilerek istiklal için insanlar kesmeye ibtidar edildi. Mukabele-bi-l-misl kabilinden Rumeli Ahali-i İslamiyesinden şayan-ı tetkik ve taharri cinayetler ikâ edilmedi. Kılıcın kudretle azimet-i Osmani'nin hakim olduğu zamanlarda kalplerde ne derecelerde rahmet ve şevkat var idi ise, son asırda da öyle idi. Yalnız bu son yüz sene içinde komitelerin ortalığa verdiği hafv ve dehşeti izale için aralık aralık bazı mukavemet-i hasmane oluyor. Fakat komitelerin öldürdükleri yüz kişiye mukabil belki bu nisbet-i beşi bulmuyordu. Bundan Müslüman ahalinin hiç dahl-i günahı yoktu. Bir asırdır Devlet-i Osmaniye fesat bulmuş inkırâza doğru gidiyor idi. Avusturya'ya yakın olmaktan muhaberat-ı kadime ve ahirede alem ile temas etmekten oldukça uyanık bulunan Rumeli halkı, devletini tehlikelerden büyükler hazırlamış idi.

Sultan Selim-i salisin imdadına yetişmiş Alemdar kumandasıyla Nizam-ı Cedit askeri Balkanları geçerek ve Edirne'de kuvvet bularak İstanbul'a gelmiş idi. Yalnız Tuna'nın elden gideceğini değil, umum devletin tarz-ı kadim üzere yaşayamayacağını anlayan Midhat Paşa, ilk ıslahata bugün Şimal-i Bulgaristan'ı teşkil eden Tuna Vilayeti'nden başlayarak el'an (hala) Bulgaristan Hükümeti'nin esasını ittihaz ettiği teceddüdatı yapmış idi. İşte bu sahadan yapılan fikr-i terakki o zamanki ahrara kanun-i Esasi'yi ilan etmek için padişahı mecbur ettirdi. Eğer zamanın Osmanlı Hükümeti kaffeten Midhat Paşa'nın kalb ve fikrinde olsalar idi merhum müşarünileyh bu meselenin teceddüdünde yalnız bırakılmasaydı Rusya harb-i ahiri olmayacağından bugün Tuna ve sevhali yine serhaddımız olacaktı. Ne faideki olacak oldu Bulgaristan teşkil etti. Fakat Bulgarlar Osmanlı Müslümanlarından gördükleri yüzlerce senelik sahabet ve himayete şu zaman hürriyet ve medeniyette tüfek dipçığı ile mukabele ettiler. Otuz iki senedir Rumeli ahali-i islamiyesi nerelere gitti. Hicret eden perişan ve harap; yerlerinde kalanlar mahkûm, zillet ve hakarete uğradılar. Bulgaristan'ı bir hiss-i bitaraf ile gezen herhangi bir kalp sahibi bir ecnebi de teslim eder ki Bulgaristan Hükümeti ahali-i İslamiyeye insan nazarıyla bakmaz. Zahirten kanunda müsavat vardır. Alanen birkaç Müslümanı katleden bir Bulgar iki seneye mahkûm olur, yine salınır. Zağra cihetlerine gidiniz İslam kadınlarına, camilerine taarruz eden önde jandarmalar olduğu halde yine Bulgar gençleridirler. Kazaran ormanlarda bulunmuş bir Bulgar naşı için civar köy Müslümanları kamilen aylarca hapse atılır. İçlerinde bir ikisinin fail-i cinayeti sabit olursa derhal idamdır. Bulgaristan'da herkesçe maruftur. Bulgar maktul, katil Müslüman olursa ceza mutlak surette idamdır ve daima icra edilir. Müslüman maktul Bulgar katil olursa ceza iki sene habs edilmektir ve ekseriye icra edilmez.

Otuz iki sene evvel komitelerin Rumeli muhacirine ettikleri fenalıkları hatırlamak insaniyet için en ağır cinayetleri saymak demektir. O zamandan beri bu topraklar Bulgaristan Müslümanları için cehennem oldu. Bayram günü camilere eday-ı salata gidenler, mezarlığa götürülen cenazeler taşlanır, kulaklarda, vahşi Türkler ne zaman Anadolu'ya gideceksiniz niday-ı tard ve nefreti çınlar, bu ses her gün biçare İslam ahaliye çarpılır idi. Bulgaristan devlet-i aliyeye tabi bir emaret Rumeli-i Şarki bire illet idi. Şimdiki cihan-ı siyaset ahvali döğüştürüyor. Devlet-i Osmaniye siyaseti buraya hakim bulunurken ahali-i İslamiye zulm bi payan içinde ezilir, Bulgar hükümetinin nazar-ı dikkati ile bıkayisidisine mahzar olan Bulgar ahalinin darb ve tazyikine uğradı. Devr-i kadim-i istibdad ise, Müslümanların bu gibi avazelerini işitmeyi, dinlemeyi günah biliyor, Sofya'ya gönderdiği komiserleri ile yalnız ahrar-ı Osmaniye'yi kovalıyordu.

Şimdi ise İstanbul'da bir meclis-i milli Bab-ı Ali'de müsevvil ve sahib-i iktidar bir heyet-i vükala vardır. Berlin Muahedesi'nde memleket-i Osmaniye'den ayrılan yerlerdeki İslam ahalinin hakkını muahede ile temin etmiş iken hala Bulgar Hükümeti tarafından reva görülegelen mezalim ve vahşet devam ettirilecek mi? Devlet-i Osmaniye'de de ıslahata her zaman Tuna boynundan başlanmıştır. Muharebe-i zaile neticesinde Bulgarlar istiklal-i idare alarak Kanun-i Esasiye ve güya bunlar ile birlikte oralarda mütemekkin ahali-i İslamiyede meşrutiyete nail oldular. Devlet-i Osmaniye ahiren bir hükümet-i meşruta şekline tahvil ederek bütün İslam ve Hristiyan anasır-ı muhtelif malik emin ve eman oldu. Yalnız Bulgaristan ahali-i İslamiyesi bu hukuktan mahrum. Avrupa'da himaye-i hayvanat cemiyetleri vardır; şarkta ise Bulgar Hükümeti insanları Hristiyanlık hesabına mahv ve harap ediyor. Zavallı edyan! Esas insaniyet olacak iken Balkanlarda sebep tefrika ve şekak olmuş. Bugün Bab-ı âli'den meclis-i milliden dilediğimiz Bulgar Hükümeti ile itilaftan pare ile veya her ne suretle olursa olsun uzlaşmaktan evvel Bulgaristan Müslümanlarını düşünmektir.

Altı yüz bin Müslümana hakim Bulgar Hükümetini Berlin Muahedelerini imzalayan devletler nazarında taahhüdât-ı kanuniye rabt ederek Tuna ve Balkanlarda yaşayan bütün hemcinsimiz himaye edilmelidir. Bunun için buraca ati hususatın nazar-ı dikkat ve insafa alınmasını rica ederiz. Evvele: bugün binlerce lira iradı olan efkaf-ı İslamiyenin kısm-ı azamı hükümet tarafından bila sebep gasp edilmiş, eldekiler ise harap ve perişan bıraktırlmıştır. Meabed ve medaris ve mekatib-i İslamiyenin imar ve terkilerine karşılık olan bu gibi mevkufat-ı şer'iyeye hiçbir hükümet-i mütemeddinede cari olmayan terk-i gayr-i kanuniye ile gasp edilirse ahali-i İslamiyenin her türlü memlûkatı taarruz ve tasalluta daima maruz demek değil midir? Halbuki bütün cihanda meabid ve bunların mevkufatı mukaddes ve muhteremdir. Medaris ve mekatibe edilen taarruz ise bi-nihayedir. Gasp edilen efkaf iradının mekatib-i İslamiyeye tahsis etmek insafında bulunulsa idi bugün Bulgaristan ahali-i İslamiyesi ilm ve maarifden oldukça kuvvetli olurlar

idi. Ne çare ki bu medreseler ve mektepler tahsisatsız kalmış, muallimini aç ve aylıksız bırakılmıştır. Geçen senelere Gence'ye maarif iradından mekteb-i İslamiyeye pek cüz'i bir şey ayrılırdı. Ahiren milli ve hususi ad ve itibarıyla mekatib-i İslamiyeye böyle bir şey verilmenin artık usulsüz olduğu ilan edilmiş ve umumi olan hükümet mekatibinden başkasına para tahsisi kabil olamayacağı takarrür etmiştir. Vakıa-i zahirede bu karar muvafık usul ve hak görülür. Çünkü şimdide değin Bulgar Hükümeti İslam mekteplerinden maadasına yani Rum, Yahudi, Ermeni gibi milel-i saire mekatib-i hususisine para vermeyerek ahali-i İslamiyeye müstesna muamele yapardı. Fakat milel-i sairenin mevkufat-ı diniye ve milliyelerine taarruz etmemişti; bu cihetle onların hükümet muavanesine ihtiyaçları ve bu babda hiçbir hak ve selahiyetleri bulunamayacağı derkârdır. Meselenin iç yüzü böyle olunca yani ahali-i İslamiye maarifini meabid ve medarisini pek güzel şekilde idare edecek mevkufat gasp edilince hükümetin müessesatı İslamiyeyi parasız bırakması hiçbir zaman tecviz edilmez. Gasp edilmiş efkaf alakadar olan ahali-i İslamiyeye iade edilsin; o zaman bu unsur mektepleri için hükümetten para istemeye hiçbir zaman hakkı olmaz. Saniyen: Ahali-i İslamiyenin Berlin Muahedesi ahkâmına tevfikân taarruz, katl, tehdid gibi zulm ve itisafardan vekayasıyla Balkanların göbeğinde bir hükümet-i mütemeddane şeklinde yaşamak isteyen Bulgar Hükümeti'nin bil-cümle ahaliyi kanun nazarında eşit bulundurması esbabı temin edilmelidir.

Yoksa Devlet-i Osmaniye ve Avrupa düvel-i muazzaması kendi cenah-ı siyanetlerine sığınmış bir halkı hamisiz ve her türlü cebr ve kahırdan usanıp bıkmış bu meyus ahaliyi şimdiden düşünmezse Bulgar Hükümeti'nin değil, ahalisinin tevs-i zulmüne meydan bırakılmış olur."¹¹

Bu dilekçede de belirtildiği gibi, Balkanlardaki varlığı yüzyıllar öncesine dayanmasına rağmen şimdide kadar oradaki başka unsurlara hiçbir baskı uygulamayan Türk halkı, şimdi hak etmediği uygulamalarla karşı karşıya kalmıştır. Osmanlılar bölgeyi fethettiklerinde burada farklı ırk, dil, din ve mezhepten insanlar vardı. Bu insanların kendi adetleri vardı ve Osmanlıların bunları değiştirmek gibi bir niyeti hiçbir zaman olmadı. Çeşitli unsurlar temel olarak eskiden olduğu gibi kimliklerini koruyarak yaşamaya devam etti. Osmanlı Devleti, millet sistemi altında dinsel bilincin güçlendiği dönemde dahi, bu sistemi kurmanın ötesinde başka şeye karışmadı. Dolayısıyla Ortodoks Hıristiyan cemaat içindeki etnik değişim veya etnik düzenleme herhangi bir şekilde denetlenmeksizin ve yönlendirilmeksizin doğal akışı içinde devam etti.

Bu durum, Osmanlı Devleti üzerinde ve birbirlerine karşı çeşitli niyetleri olan Avrupalı Devletlerinin bölgeye el atmalarına kadar devam etti. Avrupalı

¹¹ Bulgaristan Müslümanlarının İstiday-ı Hak ve Hürriyetleri, Rumeli Muhacirin İslamiyesi Cemiyeti, İstanbul, 1324.

Devletlerin desteğini alan Sırp, Yunan, Bulgarlar, özellikle Berlin Antlaşması'ndan sonra Türklere yönelik etnik temizlik başlattılar. Türklere yönelik bu uygulamalara Osmanlı Devleti müdahale etmek istediği zaman da karşısında hemen bütün Avrupa Devletlerini buldu. Türklerin yurtlarından sürülüşünü ve katledilişini görmezden gelen¹² ve bu hususta bölgedeki Türk halkından gelen şikayetleri dikkate almayan Avrupa Devletleri, başta Bulgarlar olmak üzere Sırp ve Yunanların çete faaliyetlerini hak ve özgürlük hareketi olarak görüyorlardı. Batının bu sınırsız desteği sonucunda binlerce Türk katledilmiş ve yüz binlercesi Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.

¹² Bu konuyla ilgili olarak İstanbul'daki İngiliz sefiri Layard tarafından İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'ye gönderilen raporda şöyle denilmektedir. "...Müslümanların, Şarkî Rumeli Bulgarları ve memurları tarafından gördükleri yersiz muamelenin Avrupa'ya anlatılması için, Berlin Antlaşmasını imzalamış olan Avrupa Devletlerinin, soruşturma yapmaları ve Bulgar ırkından olmayanlar aleyhine yapılan zulüm ve itisafa, kesin olarak son vermelerinin zamanı geldiğine inanmaktayım. Evvelce Bulgarlar hakkında, Osmanlı memurlarının ve başı bozukların yaptıklarını takbih eden Avrupa Devletlerinin, Bu sefer Bulgaristan'da Müslüman erkek kadın ve çocuklarına karşı işlenen mezalimi, tecavüze uğrayanların Müslüman olmalarından dolayı, görmezlikten gelmeleri esefle karşılanmak gerekir." (Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Milli Mücadele I**, s. 44).